

ПРОБЛЕМИ СТАРОПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ ДОНБАСУ

Виникнення депресивних територій в Україні стало наслідком дії кількох взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих чинників. Початок формування таких територій припав на середину 90-х років ХХ ст. і збігся у часі з глибокими економічними та соціальними трансформаціями, які відбувалися в Україні.

Закономірним наслідком економічних трансформацій середини 90-х років стало «стиснення» промислового (економічного) простору, що виявилось насамперед у зменшенні обсягів промислового виробництва, порушенні виробничих зв'язків, домінуванні у структурі господарства регіону двох–трьох галузей. Наприклад, у Рівненській, Хмельницькій, Миколаївській областях суттєво зросла частка електроенергетики, у Донецькій, Дніпропетровській та Запорізькій – металургійного комплексу за одночасного послаблення інших, прогресивніших галузей [1].

Найнебезпечнішими соціальними проблемами старопромислових регіонів Донбасу є:

1. незадовільний соціальний захист вивільнених працівників;
2. високий рівень безробіття, недостатня кількість нових робочих місць та дефіцит коштів на їх створення, звільнення працівників без подальшого працевлаштування;
3. невиплати при звільненні вихідної допомоги, низький рівень заробітної плати та наявність заборгованості із заробітної плати;
4. бідність та незадоволення більшості соціальних потреб населення;
5. нерегульованість питань передачі об'єктів житлово-комунальної та соціально-культурної сфери, що належать ліквідованим шахтам;
6. незадовільний стан житлово-комунального господарства та соціальної інфраструктури міст;
7. вкрай несприятливі побутові умови шахтарів та членів їх сімей, погане медичне обслуговування;
8. незадовільний екологічний стан навколишнього середовища [2].

Важливим кроком щодо врегулювання соціальних проблем ліквідації вугільних підприємств стало прийняття 06.10.1999р. Гірничого Закону України, яким визначена обов'язковість затвердження проекту ліквідації гірничого підприємства одночасно з комплексним планом соціального захисту працівників, що вивільняються, та розвитком соціальної інфраструктури шахтарських поселень. Але більша частина положень Закону залишається декларативною.

Проектом Закону України «Про особливості розвитку та приватизації шахт вугільної промисловості України», розробленим на виконання чинної Концепції розвитку вугільної галузі, зберігається спрямованість державної промислової політики на недопущення неконтрольованих соціально-економічних процесів їх ліквідації. Законопроект визначає це як обов'язок

покупця вугільних шахт, механізмом виконання яких є штрафи і пільги при змінах чисельності працівників на приватизованих шахтах.

Доцільність та необхідність використання європейського досвіду вирішення соціальних проблем старопромислових регіонів обумовлена такими факторами:

- прагненням України інтегруватися у європейський соціально-економічний простір та необхідністю у зв'язку з цим адаптації загальних принципів державної регіональної політики, у межах якої здійснюється підтримка старопромислових регіонів, до вимог ЄС;

- накопиченим позитивним досвідом ефективного вирішення специфічних соціальних проблем старопромислових регіонів при здійсненні реструктуризації вугільної галузі в країнах ЄС та схожістю соціальних проблем реструктуризації вугільної галузі і тотожністю механізмів їх вирішення незалежно від країни [3].

Певні спроби щодо використання позитивного досвіду країн ЄС у вирішенні соціальних проблем старопромислових регіонів здійснювалися протягом всього періоду реструктуризації вугільної галузі. Акценти було зроблено на двох напрямках: на розвитку малого підприємництва та на перекваліфікації вивільнених працівників.

Для залучення інвестицій у пріоритетні галузі економічної діяльності для вирішення соціально-економічних проблем депресивних регіонів впроваджуються спеціальні режими інвестування. Було створено спеціальні економічні зони «Азов» та «Донецьк», та виділено території пріоритетного розвитку в Донецькій області.

Проте застосування цих заходів не сприяло вирішенню соціальних проблем вугільної галузі, оскільки при їх впровадженні не було враховано особливостей сприйняття населенням соціально-економічних проблем реструктуризації; слабкої мотивації шахтарів до перекваліфікації та навчання; низької міжгалузевої та територіальної мобільності вивільнених працівників. Одночасно зменшувало ефективність вищезгаданих заходів їх недостатнє і несистемне фінансування.

Беручи до уваги нинішнє соціально-економічне становище Україні, треба застосовувати попереджуючий підхід до реалізації певного концептуального бачення нової структури старопромислових регіонів України в напрямку модернізації традиційних секторів і в напрямку розвитку так званих нетрадиційних для даного регіону секторів.

Досягнення нової якості регіонального розвитку вимагає застосування партнерських підходів у відносинах держави та регіонів. Пріоритетними напрямами забезпечення партнерства держави та регіонів повинні стати: модернізація відносин «держава – регіон – громада» шляхом удосконалення нормативно-правового забезпечення регіонального розвитку; мінімізація практики «ручного управління» регіонами; підвищення ефективності регіональних стратегій розвитку; реформування адміністративно-територіального устрою, оптимізація державного управління на місцях і підвищення його ефективності, усунення дублювання та зайвих рівнів

адміністрування; формування розвиненого інституційного середовища розвитку регіонів у спосіб активізації діяльності агенцій та фондів регіонального розвитку; покращення інвестиційного клімату в старопромислових регіонах.

Література:

1. Барановський М. Особливості промислового розвитку і репресивність регіонів України / М. Барановський // Вісник Львівського Університету, 2009. – № 36. – С. 14 – 22.

2. Заставний Ф.Д. Проблеми депресивності в Україні (соціально-економічні, екологічні, демографічні). - Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – 348 с.

3. Адаптація європейського досвіду вирішення соціальних проблем старопромислових регіонів до умов України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Juni/2.htm>.

4. Основні показники соціально-економічного розвитку Донецької області. Головне управління статистики в Донецькій області [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.donetskstat.gov.ua/region/setab1.php?dn=0811>.